

بايراملار بايرامي

مهندس علي رضا صرافي

اؤزت:

نوروز بايرامي بيزيم ان اسكي و ان طنطنهلي بايراميميزدير. او عيني حالدا نئچه بايراملارين ذيره سينده يئر آلان
بیر کمپلکسدير.

آذربايجانليلاردان علاوه، بوتون تورک خالقاري دا بو بايرامي اؤز دوغما و اسكي بايراملاري کيمي عزيز
توتار. بو بايرام عصيرلر بويو چئوردهکي دينلر و اينانچ سيستملي ايله قاينايب، قاريشاق گونوموزه قدر گليب،
چاتميشدير.

نوروز آذربايجان خالقينا نه قدر دوغما اولسا دا، اؤز گنیش جوغرافياسي و اسكي تاريخي اعتباري ايله، بير چوخ
تورک و تات خالقارين دا دوغما و اورتاق بايراميدير.

دينلره گلدیکه دئمک اولار کي بو بايرام نه زرتشتيلگين، نه ده اوندان سونرا گلن هئچ بير دينين اؤزل مالي
اولماميشدير، اما سونرالار زرتشتي لشن، کريستانلاشان و مسلمانلاشان شرق خالقاري، اؤز اسكي گلهنکرييني
ايتيرمهک اوچون اونا يئني دينلرله باريشدير اراق ياشاتماغي باجارميشلار.

آذربایجانین اکثر یئرلرینده نوروز بایرامینا صیرف "بایرام" دئییلر و آنجاق باشقا بایراملاردان آيیرد ائدن زامان بعضا اونا نوروزبایرامی، امیربایرامی و سون ایللرده ده باهاربایرامی، یئنیگون، ایلباشی ... دئییلر. نوروز بایرامی خالقیمیزین ان طنطنه‌لی و ان اسکی بایرامیدیر.

بیلدیگنینیزی کیمی بیزیم بیر پارا بایراملاریمیز اسلامیتله باغلیدیر. میثالچون: قوربان، مبعث و اوروجلوق (فیطیر) بایرامی، یا دا شیعه مسلمانلارا مخصوص اولان: غدیر و بارات بایرامی.

بو بایراملار تامامیله قمری تقویم اساسیندا توتولور، اونا گۆره ده ایل بویونجا فصیلدن فصیله بونلارین یئری دییشیلیر. آنجاق اسلامیتدن اؤنجه‌کی بایراملاریمیزین هامیسی شمسی تقویم ایله توتولاراق، ثابت موسیم و فصیللرده کئچیریلیر. او جمله‌دن: خیدیر نبی بایرامی، چیلله گنجه‌سی، آخیر چرشنه‌لر و نوروز بایرامی.

نوروز بایرامی کمپلکس بیر بایرامدیر، او تقریباً ایکی آي سورن بیر نئچه شنلیکلرین تام ذیروه‌سینده یئر آلیر. نوروزون عرفه‌سینده باشلایان خیدیرنبی، چیلله‌قودو، قیشدانچیخدییم، چرشنه آخشاملاری شنلیکلرینی، نوروزون مقدمه‌سی و اونا حاضیرلیق مراسیمی کیمی دُیرلندیرمک اولار. تصادفی دئییلدیر کی ایلین سون آیینا دا "بایرام (آي)" آدی وئریلمیشدیر. (1)

باهار بایرامی اولان نوروز اساساً اکینچی خالق‌لارین آراسیندا میدانا گل‌میشدیر، هر بیر خالق بو بایراملا باغلی اتنیک، یئرلی میلی خصوصیتلرینه اویغون موسیم نغمه‌لری، مراسیم نغمه‌لری، رقص‌لر یاراتمیشدیر. آذربایجاندا بو بایرامدا گۆیردیلن سمنی یازین گل‌ه‌سینین، طبیعتین جانل‌ناماسینین نیشانه‌سی ساییلیر. . سمنی گۆیرتمکله گلن ایل اوچون برکت، بوللوق آرزولارمیشلار. بایراما دُورد هفته قالمیش هر چرشنه آخشامی و بایرام گونو تونقال قالاماقلا و چال چاغیر یولا سالماقلا، اودا، گونشه اولان اعتقاد و ایناملارینی ایفاده ائتمیش اولورلار.

(Azərbaycan Ensiklopedyası-Novruz)

بیر چوخ تدقیقاتچیلار او جملهدن: دکتر مهرداد بهار و دکتر محمدتقی زهتابی بؤلگه‌نین اسکی خالق‌لاری اولان سومر، قوتتی، لولوبی و ماننلاردا دا باهار بایرامی‌نین کئچیریلدیگینی و اساسا اسکی چاغلاردان باشلایاراق بو گونه گلدیگینی سؤیلر (Celil Yegubzade S. 359).

سومر اساطیرینده بو بایرامین یارانماسی بیتگی و دیرلیک آغاجی تانریسی -دوموزون، گۆی آنا تانریسی "این آنا" یا ائلچی گئتمه‌سی و سونرا دا (یایین سوندا) انکیمدونون طرفیندن اولدورولمه‌سی و هر ایل یئنیدن (یازین اولینده) دیریلمه‌سی ایله ایلگیلی قید اندیلیر. دئمک دوموز اولدورولنده پائیز و قیش گلیر، دیریلنده ده یاز گلیر، (طبیعت دیرچلیر. (حسین فیض الهی وحید

شرق تورکلرینین فولکوروندا همین گون ارگنه‌کون ایله باغلانار و تورکلرین بوزقورد قیلاووزلوغو ایله ارگنه‌کوندا (Cavad Hey'et – S. 158). ارگنه‌کوندا او غورلو چیخیشلاری گونو کیمی حسابا آلینار

ابوریحان بیرونی‌نین یازدیغینا گؤره نوروز، اسطوره‌وی پادشاه جمشیدین قیزیل تخته مینیب، آذربایجانا گلمه‌سی (گونودور. (پرویز یکانی زارع - ص 117

محمدحسین ابن خلف تبریزی ده عینی روایتی بئله یازمیشدیر

جمشید یئر اوزونو گزیرمیش، آذربایجانا چاتینجا، بویوردو جواهرلرله سوسلنمیش تختینی اوزو گوندوغانا، " هوندور بیر یئرده قورسونلار، اؤزو ده جواهر تاجینی باشینا قویوب، تخت اوزرینده آیشیر. گون چیخینجا،

ایشیغی تاج و تخته دوشرک، چوخ پارلاق شعاعلار ساجیلدی، خالق سئوینیپ، سؤیله‌دیله: بو یئنی گوندور"
(برهان قاطع- نوروز ماده‌سی) (2)

:ابوالقاسم فردوسی ده شاهنامه‌ده عینی روایتی بئله یازمیشدیر

جمشید پادشاه گونشه بنزین جواهرنیشان تخته ایلشدیگی اوچون خالق بونا حیران قالیب و یئنی گون "
(دئیشلر). "(3) و (4) (فرهنگ معین- نوروز ماده‌سی

.بیلدیرمه‌لیم کی فردوسی‌نین روایتینده اساسا بو آد قویمانین هانسی اولکده اوز وئردیگینه توخونولمامیشدیر

اسطوره‌وی پادشاه جمشید، هله ده بیزیم خالق ناغیللاریمیزدا "ملیک جومشود" کیمی تانییر. هم ده
:آغ‌ساققاللاریمیزدان بئله انشیتیمیشیک کی

(بو بایرام ملیک جومشوددن قالیب) "5"

الده اولان معلوماتلار ثبوت اندیر کی ساسانی‌لر (224-652 م.) بو بایرامی رسمی بیر بایرام کیمی قبول اندیب و
(اونو چوخ طنطنه‌لی کئچیریرمیشلر. (فرهنگ فارسی- ماده نوروز

دئمک اسلامیتدن اول ماننلاردان باشلامیش ساسانی‌لره قدر همین بایراما آذربایجاندا یوکسک قیمت وئرلرمیش، او
ساسانی‌لر دورونده زرتشتی‌لیک و سونرالار دا اسلام دینی ایله بیر پارا ظاهیری اویشمالاردا بولونموش و نهایت
.بوگونوموزه گلیب چاتمیشدیر

آذربايجانين اسلاميتدن اول زرتشتي ديني نين اساس مركزلريندن اولماسي هاميا آيديندير، بو گون آذربايجانين يئرلي اهالي سينده هنج بير زرتشتي يوخدور، اونلار آنجاق اورتا ايران، بيرده هيندوستاندا ياشايبيرلار(6)، ماراقليدير كي همين زردشتي آزينليق، نوروز بايراميني اؤز ديني بايراملاري كي مي بيليب، اونو اولدوقجا عزيز توتارلار

ù

باهار بايرامي نين جغرافياسي باهارين اؤزو قدر ده گنيشدير. تورک دونياسينين هر بير يئرینده: اويغورستاندان، بالکانلارا، تاتارستاندان قاشقاييستانا كي مي يئر کورسینين بؤيوک بير منطقه سينده ياشايان تورک خاقلاري هر ايل بو بايرامي قئيد اندرلر

ايران اسلام جمهوريتي و افغانیستاندا اساسا رسمي ایل تقویمی نین ایلک گونو نوروز بايرامي ايله باشلار

اسكي هونلار، گؤي تورکلر و تاپقاجلاردا دا همين بايرامين قيده آليناماسي بيزه معلومدور. بوگون ياقوت، چوواش، باشقيرد، آلتاي، خاکاس، قيريم تاتارلاري، قاراجاي- مالقار تورکلري، آذربايجان، اويغور، آنادولو، تورکمن ، اؤزبک، قازاق، قيرقيز، قاراقالپاق، نوغاي، بولغاريستان، باتي تراکيا و کوزوو تورکلري (14-1 مارت) بو (Mehmet Tekin) .بايرامي قيد انديرلر بونلارين ايچينده ايران و حتي عراق و ميصيردن ده آد چکک اولار S.332,333)

کيمي تلفظ اولونان بو بايرام کوردلر، فارسلا آراسيندا دا Noorouz ، فارسجادا ايسه Newroz آدي کوردجهده چوخ طنطنه لي کئچيريلر. اونلاردان علاوه افغانلار، تاجيکلر ده همين بايرامي قيده آلالار

گؤرونوگو كي مي، غير مسلمان (شامانيست، يهودي، کريستيان) تورکلر او جمله دن ياقوتلار (ساخالار)، آلتايلار، خاکاسلار، قرائيم و قاقاووزلار دا بو گونو بايرام توتارلار

دڼيرلر. بيزيم ديلده دڼييلسميدي "ايل آياق" اولاردي. "Cılqayak" (شامانيست آلتايلاز بو بايراما "چيل قايماک 7)

دڼمک آلتايلاز يڼني ايله آياق باسديق دڼيه بو گونده سڼوينر و شنيک اندرلر

يا خود "ايل باشي" آدي وئرميشلر "Çılpazı" شامانيست خاگاسلار اونا "چيل پازي

يا خود "يڼني گون" دڼيرلر. اونلار هم ده بو بايراما "اولوس" "Jana kūn" (قازاقلار ايسه بو بايراما "ژانگون 8)

گونو" و "اولوسون اولو گونو" آدي وئرميشلر

افغانیستاندا اونا "عيد گل سرخ" ياخود "قيزيل گل بايرامي" دڼيرلر

بو فرقلي آدلاردان باشقا عيني حالدا اکثر خاقلار اونو نوروز آدي ايله ده تانييلارلار

باهار بايرامينا نوروز آدي وئريلمه سینه بير چوخ قديم منبعلرده ده راست گلک اولور. يوخاريدا ابوريحان بيروني

و محمدحسين خلف تبريزي نين يازديقلاري اسطوموي روايتلردن بحث ائتديک، ماراقليدير کي تورک تقويميندن

سوز آچان محمود کاشغري دا ديوان لغات الترکده همين کلمه ني ايشلتميشدير

:او پارس سوزونون ايضاحيندا تورک ايللرينه، سونرا دا فصيللر و آيلارينا توخونراق بئله يازير

کؤچه و مسلمان اولمايان تورکلر، ايلي دؤرد آيرىما بؤلرک آد وئيرلر. هر اوچ آيين بير آدي واردير. ايلين "

کڼچمه سي بونونلار بيلينير: "نيروز" دان ايلک باهارا "اغلاق آي"، سونرا دا "الوغ اوغلاق آي" دڼيرلر. " (ديوان

(لغات الترک، ج 1 ص 291

(كىمىي قىدە ئلمىشىدىر. 9) "Nəyrüz" گۇرۇندۇگو كىمىي كاشغۇرلىي بو سۆزۈ "نېروز

بايراما وئرىلن بو آد گونوموزدە دە تورك خالقارى آراسىندا ايشلنمكدەدىر. كارشلاشتىرمالى تورك لهجهلري
سۆزلۈگۈندىن آلدىغىم (لهجه خصوصيتلرينه گۇره آزا دييشن) نوروز سۆزونو آشاغىداكى تابلو دا گۇره بيلرسىنىز

(Karşılaştırmalı Türk Lehceleri Sözlüğü- nevrüz maddesi)

:آذربايجانلىلار

نوروز

Novruz

:اويغۇرلار

نوروز

Noruz(10)

:اۋزېكلر

نَورُوز

Nəvroz

:باشقوردلار

ناوروذ

Nauruz

:تاتارلار

نَوروز

Nəvrüz

تورکمنلر:

نۆۋروز

Novruz

تورکيه تورکلري:

نئۋروز

Nevruz

قازاقلار:

ناۋروز

Navruz

قىزىقلار:

نۇروز

Növrüz

دئمك بو بايرام آذربايجان خالقينا نه قدر دوغما اولسا دا، اؤز گنىش جوغرافياسى و اسكى تارىخى اعتبارى ايله، بىر چوخ شرق خالقلارىنى دا دوغما و اورتاق بايرامىدىر.

ù

آتابابالارىمىز "تاتسىز تورك اولماز" (11) دئمىشلر. منجه نوروز بايرامى انله همىن ادعانىن تثبىتىنده ان كسگىن تارىخى بىر گرچكىدور. چونكو بو بايرام عصىرلردن برى هم توركلرىن، هم ده تاتلارىن اورتاق بايرامى اولموشدور. نوروز بايرامى مراسىمىنده دونيانىن هاراسىندا و هانسى خالق طرفىندن توتولورسا توتولسون، بىر سىرا اورتاق اؤزلىكلر ياشاماقدادور. مثلا هر يئرده

بايرام قاباغى قبرىستانلىقلارا گندىلر. حضورلو يئرلره باش چكىلىب، ياسلىلارا باش ساغلىغى وئرىلر، بايرام گونلرىنده قوهم-قارداشىن، يار-يولداشىن گۇروشه گندىلر، كوسولولر بارىشار، فقير-فقرايه، خستلره، يوخسوللارا باش چكىلىب، اوللارا يارديم اولونار. بايرام مناسىبتىنه كؤهنه ساخسىلار، كؤهنه پالتارلار آتلىب،

دئیشیلر. یئنی قاب-قاجاق یئنی پار-پالتار آلینار. بایرام اوچون اۆزل یئمکلر و تاتلیلار حاضیرلانیپ، (سمنی،
باغلایا کیمی) بایرام گونلرینده جمعی اولاراق چۆله گندیپ و شنلیکلر کچیپیلر و س

ù

نوروز تاریخ بویو اطراف محیطده یایغین اولان دین، مذهب و خالق کولتورلری ایله قایناییپ، قاریشمیشدیر. اونا
:گۆره ده اونا بیر چوخ مذهبلیرین و کولتورلرین ایزلرینی تاپماق اولار. مثلا

اوستادا بو گونه هئچ بیر ایشاره اولمادیغینا باخمایاراق زرتشتیلر اونا اۆز دینی بایراملاری کیمی بیلرلر. اونلار
(چرشنبه آخشامی اود اوستوندن آتلانماغی آتش پرستلیکدن قالما بیر مراسیم کیمی قیمتلندیپیلر. 12)

(Tudara Armavut S.66). کریستیان قاقاووزلار اونا عزیز لازار ایله باغلارلار

آذربایجان و آنادولودا بو گونو حضرت علی(ع)، حضرت فاطمه(س) و حضرت محمد(ص) ایله باغلایان روایتلر
وار. بوتون بونلار ثبوت اندیر کی کریستان یاخود مسلمان تورکلر اۆز اسکی گلەنکلرینی ایتیرمهک اوچون اونا
یئنی گلن دینلرله باریشدیراراق یاشاتماغی دا باجارمیشلار

بئلهلیکله بو قناعته گلیمک اولار کی بو بایرام نه زرتشتیلیگین، نه ده اوندان سونرا گلن هئچ بیر دینین اۆزل مالی
دئییل.

. ایلین آخیر آیینا بیر نئجه آد وئرلیب اوجوملهدن: بوز آي، جمره لر و بايرام آيي - [1][1]

برهان‌الدین خلف تبریزی‌نین یازدیغی اصیل متن بئله‌دیر -2

جمشید...سیر عالم می‌کرد، چون به آذربایجان رسید فرمود تخت مرصعی را بر جای بلندی رو به جانب مشرق " گذارند و خود تاج مرصعی بر سر نهاده بر آن تخت بنشست، همین که آفتاب طلوع کرد و پرتوش بر آن تاج و "تخت افتاد، شعاعی در غایت روشنی پدید آمد، مردمان از آن شادمان شدند و گفتند این روز نو است

شاهنامه‌ده بئله یازیلیمیشدیر -3

به فرّ کیانی یکی تخت ساخت چه مایه بدو گوهر اندر نشاخت

که چون خواستی دیو برداشتی ز هامون به گردون برافراستی

چو خورشید تابان میان هوا نشسته برو شاه فرمانروا

جهان انجمن شد بر تخت اوی فرو مانده از فرّ بخت اوی

به جمشید بر گوهر افشاندند مر آن روز را روز نو خواندند

سر سال نو هر مز فرودین بر آسوده از رنج تن، دل ز کین

بزرگان به شادي بياراستند مي و جام و رامشگران خواستند

چنين روز فرخ از آن روزگار بمانده ازو خسروان يادگار

آذربايجانليار او گونش ضيالاري آلتيندا پارلايان تاج و تختي گورونجه اونو (يئني گونشه بنزدرك) يئني گون -4
دنييرلر. آنجا بيلديگيميز كيمي فارسجا "روز" گوندوز دئمكدير و بو سوز هئچواقت گونش معناسيندا ايشلنمز.
اونا گوره ده همين متنين فارسجاسيني اوخيونجا معين آنلاشيلمازلوق اورتايا چيخير. بورادان دا باهار بايرامين
ايلكين آدينين نوروز بلكه ده هئچ نوروز اولماماسي اورتايا چيخير. بو قناعته گلينجه دئمك اولار كي "نوروز"
. سوزو يئني گونشين (يئني گونون) فارسجا چوخدا دوزگون اولمايان بير ترجمه سيدير

همين اسطورهوي روايت اسلاميتدن سونرا خالق ديلينده بعضا دييشيلرك باشقا بير روايتده ياشاميشدير. بو -5
روايتده جمشيد پادشاهين يئريني حضرت اميرالمومنين علي (ع) عوض ائتميشدير، آذربايجانين بعضي يئرلرينده او
جمله دن مرندين يكانات بولگه سينده نوروز بايرامينا "امير بايرامي" دئييلمه سي ده همين روايتده داينير. (ميرهدايت
(حصاري- ص. 297)

بايرام قاباغي تكمچيلرين اوخودوغو بو شعرده ده گرون دوگو كيمي جمشيد دئييل اميرالمومنين تخته چيخماسي و
:دولر دئييل يزيدين بوينا نوخدا وورولماسيندان سوز گندير

اميرالمومنين تخته چيخاجاق

يزيدين بوينا نوخدا ووراجاق

شیرین شربت سو یئرینە آخاجاق

! سیزین بو تازە بایراموز موبارک

(ایللیز، آییز، هفتەز، گونوز موبارک ! (انقلاب یولوندا- 9و10جو سایي ص. 12

اورتا ایران زرتشتیلرینین آنا یوردلاری یزد و کرمان ایالتلریدر، هیندوستان زرتشتیلری دە اصلینده اسلامیتدن 6-
. سونراسی تدریجا همین بۇلگەلردن هیندوستانین گجرات بۇلگەسینە کۆچموشلر

کیمی دئییلر، فارسجادا yıl یا دا ییل jl، ژیل çıl، چیل cıl سۆزو تورکجهنین مختلف لهجەلرینده جیل il ایل - 7
دا عینی کۆکدندیر year و اینگلیزجهده ییل sal سال

.اولموشدور، مثلا یاخشیا ژاکشی و یئنی یه ده ژانا دئیرلر "J=عموما " ژ "Y=قازاق تورکجه سینده "ی - 8

:تاسفله بسیم آتالایین چئویردیگی دیوان لغات الترکده همین متنین ترجمەسی بئله یازیلمیشدیر -9

Her üç ayın bir adı var: yeni gün (Nevruz) den sonra ilkbahara “oglak ay” , sonra

“uluğ oglak ay” derlər. (divanü lugat-it-türk tercümesi C.1 S.347)

سۆزونون Nəyruz گۆرونوگو کیمی او نوروز سۆزونو ترجمە اندرک یئنی گون یازیر و اصل متنده اولان

.سۆزونو یازمیشدیر Nevruz عوضینە دە پارانتز ایچینده

ترجمه گندن بو دقتسيزليک اکثر آراشدیرماجیلاري یانالداراق، بئله گومانا سالمیشدیر کی گویا کاشغرلی نین ثبت انتدیگی کلمه "یننی گون"- موش! و نوروز سوزو ده گویا بسیم آتالاین پارانترده گتیردیگی بیر ایضاح ایمیش!!..
حالبوکی اصیل متنده ابدای یننی گون سوزو یوحدور

یئری گلمیشکن بو دیونون آچیقلا نماسیندا دیوان لغات الترکون عربجه متینه باخاراق، منه یاردیمچی اولان
حورمتلی قلمداشیم سیدحیدر بیات-دان صمیمی تشکرلریمی بیلدیریرم

= نادره خانیم بدیعینین تالیف انتدیگی فرهنگ و اثره های فارسی در زبان اویغوری " کیتابیندا بو کلمه نوروز -10
ایله Nəvrüz کیمی قنیده آلینمیشدیر. کی بو دا کاشغرلی نین اسکی اویغورلارین لهجه سیله قید انتدیگی Nəvrüz
داها چوخ اوست-اوسته دوشمکده دیر

دیوان لغات الترکده یازیلان بو آتا سوزو بئله دیر -11

tatsız türk bolmas, başsız börk bolmas

(تاتسیز تورک اولماز، باشسیز بؤرک اولماز)

آکادمیسین پروفیسور محرم قاسیملی نین نظریجه چرشنه آخشامیندا اودون اوستوندن آتلانماق زرتشتی -12

:اینانجلاری ایله تامامیله آغیریدیر. او یازی

زرتشت دینینده مقدس ساییلان اودا اینسانین نفسی بئله توخونما مالیدیر. اونلار گۆره اینسانین نفسی تمیز دئییلدیر و "
اونون اودا توخونماسی گوناهدیر. (او اوزدن ده آتشگاهدا قوللوق ائدن موبدلر اوزلرینه نیقاب سالارلار).

گۆرۈندۈگۈ كيمي نوروز مراسيملرينده اودا ياناشما ايله زرتشت دينيندهكي اودا ياناشمانين كسگين فرق وار. بورادا "آغريم، آجيم، تۆكولسون بو اوددا يانسين" دئييلير، اينسانلار اۆز چيللهريني، آغريلاريني اودون اوستونه تۆكۈپ، "اورادا يانديرماق ايستيرلر".

محرم قاسيمليا گۆره بو اودو ايشيغي، گونشي خيلاصكار سايان، ياشايشي آغري-آجيدان موشگۈلدن سيخينتيدان
-52.S (Məhərrəm Qasımlı). قوتاران بير بۆيۈك قوه اولدو غونو قبول ائدن اسكي تورك ميتولوژي اينانيشيدير

3)

Qaynaqlar

1- ACE (Azərbaycan Sovet Ensiklopedyası) – (Azərbaycan CCR dövlət nəşriyyat- 1987-

Bakı) Novruz maddesi

-2Celil Yaqupzade- Eski Azerbaycanda noruz kutlamaları- Türk dünyasında Nevruz
üçüncü uluslararası bilgi şöleni bildirelri- (Atatürk kültür merkezi başkanlığı yayınları-
2000- Ankara)

3– Cevat Heyet- Eski Türklerde Takvim ve Nevruz bayramı- Türk dünyasında Nevruz
üçüncü uluslararası bilgi şöleni bildirelri- (Atatürk kültür merkezi başkanlığı yayınları -
2000- Ankara)

-4Məhərrəm Qasımlı - Novruz mərasim kompleksinin tarixi mifoloji anlama- Azərbaycan
şifahi xalq ədəbiyyatına dair tədqiqlər VIII cild (Səda nəşriyyatı--1999 Bakı)

5- Mehmet Tekin – Nevruz (yeni gün) coğrafiyası ve nevrurun akdeniz bölgesi
yansımaları Türk dünyasında Nevruz üçüncü uluslararası bilgi şöleni bildirelri- (Atatürk
kültür merkezi başkanlığı yayınları -2000- Ankara)

6- Karşılaştırmalı -Türk Lehceleri Sözlüğü- (Kültür Bakanlığı- 1999-ANKARA): nevruz
maddesi

7- Divanü Lugat-it-türk Tercümesi – Çeviren Besim Atalay (Türk Tarih kurumu Basım
evi Ankara – 1385)

8- Tudara Arnavut – Gagavuz folklor türklerinde ilkyaz yortusu - Türk dünyasında
Nevruz üçüncü uluslararası bilgi şöleni bildirelri- (Atatürk kültür merkezi başkanlığı
yayınları -2000- Ankara)

9- 1359 - تهران - عباسی - اردبیلده چرشنه و بایرام مراسیملری (تهران - 1359 - 9)

10- محمود کاشغرلی - دیوان لغاتالترک، تصحیح کنیسه‌لی معلم رفعتین (مطبعه عامره دارالخلافه العلیه- تشرین
1333هـ. ق)

(پرویز یکانی زارع – آذربایجان شفاهی ائل ادبیاتینا بیر باخیش (ناشر اندیشه نو، تهران، 1377 - 11

دکتر محمد معین – فرهنگ فارسی – ماده نوروز - 12

(میر هدایت حصاری- آذربایجان فولکلورو – (نشر تابان و شهریور- تهران – 1379- 13

دکتر حسین فیض‌الهی وحید – "عید -14